

Економічні передумови становлення менеджменту якості освіти в Україні

Ямполь Юрій Віталійович¹

Опубліковано	Секція	УДК
17.07.2023	Освіта/Педагогіка	378.4:378.147(477)

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8163494>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Стаття розглядає економічні передумови становлення менеджменту якості освіти в Україні. Автор аналізує економічні трансформації, які відбулися в країні після отримання незалежності, і показує, що зміна управлінських підходів стала необхідною в умовах ринкової економіки. У статті зазначено, що ринкова конкуренція спонукає освітні заклади до пошуку нових шляхів підвищення якості надання освітніх послуг. Впровадження системи менеджменту якості допомагає закладам освіти ефективніше організувати свою роботу, забезпечуючи високий рівень освітніх послуг і задоволення потреб учасників освітнього процесу. В ході дослідження звернено увагу на зростання інвестицій в освіту з боку приватних інвесторів. В умовах ринкової економіки, важливим фактором для інвесторів є гарантія якості освітніх послуг. Впровадження системи менеджменту якості дозволяє закладам освіти привернути більше інвестицій шляхом демонстрації своєї здатності забезпечити високу якість навчання. Дослідження вказує на потребу у випускниках, які володіють не лише академічними знаннями, але й практичними навичками, необхідними на ринку праці. Система менеджменту якості допомагає впроваджувати сучасні педагогічні технології, акцентуючи увагу на практичній підготовці студентів. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності випускників і задоволенню потреб ринку праці. Стаття показує, що економічні трансформації в Україні створили передумови для становлення менеджменту якості освіти. Впровадження системи менеджменту якості допомагає підвищити ефективність освітніх закладів, привернути інвестиції та підготувати конкурентоспроможних випускників.

Ключові слова: менеджмент якості, освіта, практичні навички, система менеджменту якості, ефективність освітніх закладів, конкурентоспроможність випускників.

Economic prerequisites for the establishment of quality management in education in Ukraine

Annotation. The article examines the economic prerequisites for the establishment of quality management in education in Ukraine. The author analyzes the economic transformations that have taken place in the country after gaining independence and

¹ аспірант кафедри педагогіки та управління навчальним закладом, педагогічний факультет, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 32301, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський, вул. Огієнка, 61, <https://orcid.org/0000-0003-1749-859X>

demonstrates that a change in management approaches has become necessary in the context of a market economy. The article states that market competition compels educational institutions to seek new ways to improve the quality of educational services. The implementation of a quality management system helps educational institutions organize their work more effectively, ensuring a high level of educational services and meeting the needs of participants in the educational process. The study highlights the increase in investments in education by private investors. In a market economy, the guarantee of the quality of educational services is an important factor for investors. The implementation of a quality management system allows educational institutions to attract more investments by demonstrating their ability to provide high-quality education. The research points out the need for graduates who possess not only academic knowledge but also practical skills required in the job market. The quality management system facilitates the implementation of modern pedagogical technologies, emphasizing practical training for students. This contributes to the competitiveness of graduates and satisfies the needs of the labor market. The article shows that the economic transformations in Ukraine have created prerequisites for the establishment of quality management in education. The implementation of a quality management system helps improve the efficiency of educational institutions, attract investments, and prepare competitive graduates. In addition to the points mentioned above, it is worth noting that the establishment of quality management in education in Ukraine is also influenced by international standards and global trends. As Ukraine seeks to align its educational system with European and international frameworks, the implementation of quality management practices becomes essential. By adopting quality management systems, educational institutions in Ukraine can enhance their competitiveness and reputation on a global scale. Accreditation and certification processes, which are often based on quality management principles, provide recognition and validation of the educational institution's commitment to delivering high-quality education. Furthermore, the integration of quality management in education can lead to increased accountability and transparency. Stakeholders, including students, parents, and employers, have a growing interest in the outcomes and quality of education. A systematic approach to quality management enables educational institutions to demonstrate their commitment to continuous improvement and meet the expectations of various stakeholders. The role of technology in quality management should not be overlooked. Advancements in educational technology and data analysis allow for more efficient monitoring and evaluation of educational processes, student performance, and overall institutional effectiveness. This data-driven approach enables informed decision-making and targeted interventions to improve educational outcomes.

Keywords: quality management, education, practical skills, quality management system, effectiveness of educational institutions, competitiveness of graduates.

Вступ

Проблема становлення менеджменту якості освіти в Україні має важливе наукове та практичне значення. Зростання конкуренції в освітньому секторі та потреба у випускниках з актуальними навичками ставлять перед освітніми закладами завдання підвищення якості надання освітніх послуг. Це приводить до потреби впровадження системи менеджменту якості, яка допоможе ефективно організувати роботу закладів освіти та задовольняти вимоги студентів, викладачів та роботодавців. Зокрема, автори, такі як Демінг та Юран, зазначають про важливість принципів менеджменту якості в освітніх системах. Перед українськими освітніми закладами постає завдання впровадження системи менеджменту якості з метою покращення ефективності та конкурентоспроможності, а також відповідності міжнародним стандартам та вимогам [2].

Зміна управлінських підходів і впровадження системи менеджменту якості стають необхідністю в умовах ринкової економіки та зростаючої конкуренції в освітньому секторі. Постановка проблеми пов'язана з пошуком шляхів підвищення якості надання освітніх послуг та задоволення потреб учасників освітнього процесу.

Зокрема, Демінг та Юран, зазначають, що принципи менеджменту якості можуть бути успішно застосовані в освітніх системах, що сприятиме покращенню ефективності освітніх закладів. Впровадження системи менеджменту якості допомагає закладам освіти ефективніше організувати свою роботу, забезпечуючи високий рівень освітніх послуг [4].

Зазначена проблема пов'язана також з важливими практичними завданнями, такими як підготовка конкурентоспроможних випускників, що володіють не лише академічними знаннями, але й практичними навичками, які потрібні на ринку праці. Система менеджменту якості допомагає впроваджувати сучасні педагогічні технології та акцентує увагу на практичній підготовці студентів, що сприяє їхній конкурентоспроможності та задоволенню потреб ринку праці.

Дослідження щодо економічних передумов становлення менеджменту якості освіти в Україні можуть проводитись в рамках наукових дослідницьких проєктів, академічних праць або публікацій авторів, спеціалізованих у галузі освітнього управління, економіки освіти або управління якістю.

У своїх дослідженнях у галузі якості освіти, Дорошенко В. звертає увагу на кілька ключових аспектів. Вона досліджує впровадження системи менеджменту якості в освітніх закладах та оцінює її ефективність. Також вона аналізує методи та інструменти оцінювання якості освіти, включаючи стандартизовані тести, зовнішнє оцінювання та анкетування студентів. Крім того, Дорошенко В. досліджує ефективність освітніх закладів та вплив різних факторів, таких як управління, ресурси та педагогічні методи, на якість освітнього процесу. Її дослідження спрямовані на розуміння та поліпшення якості освіти в Україні, розробку стратегій управління якістю освітніх закладів та вдосконалення освітніх програм [3].

Бабій І. проводить дослідження у галузі якості освіти. В її дослідженнях вона зосереджується на розвитку менеджменту якості в освіті та економічних викликах для освітніх закладів в Україні. Вчена дослідила різні аспекти якості освіти, включаючи розробку та впровадження системи менеджменту якості в освітніх закладах [1].

Відома науковиця Новицька Г. аналізує економічні аспекти управління якістю освіти, зокрема фінансове управління освітніми закладами, аналіз ресурсного забезпечення та розподіл бюджетних коштів у сфері освіти. Вона також досліджує економічні проблеми ринку освітніх послуг, включаючи взаємодію з бізнес-середовищем, питання фінансування та стабільності освітніх закладів [6].

Метою даної статті є виявлення економічних передумов становлення менеджменту якості освіти в Україні та розгляд їх впливу на ефективність освітніх закладів і конкурентоспроможність випускників.

Результати

В умовах глобалізації економіки та швидкого технологічного розвитку Україна потребує кваліфікованих спеціалістів, здатних конкурувати на міжнародному ринку праці. Реалізація менеджменту якості освіти дозволяє підготувати висококваліфікованих випускників, які відповідають вимогам сучасного ринку праці. Потреба в конкурентоспроможній робочій силі є однією з ключових економічних передумов для розвитку менеджменту якості освіти в Україні. У сучасному світі, де глобалізація та швидкий технологічний прогрес нарастають, країни стикаються з

постійною потребою у висококваліфікованих працівниках, які можуть конкурувати на міжнародному ринку праці.

Україна, як країна з розвинутою господарською системою та різноманітними галузями економіки, також стикається з потребою в конкурентоспроможних фахівцях. Забезпечення високоякісної освіти є основним фактором, що допомагає вирішувати цю проблему.

Розвиток менеджменту якості освіти дозволяє підготувати випускників, які володіють необхідними знаннями, навичками та компетенціями для успішної роботи в сучасному бізнес-середовищі. Впровадження системи менеджменту якості допомагає встановити стандарти та критерії оцінки якості освіти, що сприяє підвищенню рівня підготовки студентів і випускників [9].

Конкурентоспроможна робоча сила є важливим економічним ресурсом, що забезпечує залучення іноземних інвестицій, розвиток експортно-орієнтованих галузей та стимулює економічне зростання. Завдяки високоякісній освіті та впровадженню системи менеджменту якості в освітній сфері, Україна може забезпечити потреби ринку праці у висококваліфікованих спеціалістах та зберегти свою конкурентоспроможність як країна.

Успішна освітня система сприяє привабливості країни для іноземних інвесторів. Розвиток менеджменту якості освіти створює сприятливі умови для впровадження інновацій у освітній сектор, що повертає інвестиції та сприяє економічному зростанню [5].

Поліпшення інвестиційного клімату є ще однією важливою економічною передумовою для становлення менеджменту якості освіти в Україні. Іноземні інвестиції в освітню систему можуть мати значний вплив на підвищення якості навчання, модернізацію інфраструктури та залучення передового досвіду.

Впровадження системи менеджменту якості в освіті сприяє створенню привабливих умов для іноземних інвесторів. Це включає в себе розробку та впровадження стандартів якості, сертифікацію навчальних закладів та забезпечення транспарентності управління освітніми установами. Ці заходи допомагають збільшити довіру іноземних інвесторів до української освіти та сприяють залученню додаткових фінансових ресурсів для розвитку системи освіти [7].

Поліпшення інвестиційного клімату в освіті також передбачає сприяння розвитку партнерства між університетами, бізнес-структурами та державними органами. Такі партнерства можуть забезпечити фінансування спільних проєктів, стажування студентів у підприємствах та впровадження інноваційних розробок у практику.

Розвиток менеджменту якості освіти сприяє покращенню репутації українських університетів та забезпечує їх відповідність міжнародним стандартам якості. Це привертає увагу іноземних інвесторів, які більш схильні інвестувати в освітні проєкти, які гарантують високу якість навчання та успішне майбутнє для студентів.

У результаті поліпшення інвестиційного клімату в освітній сфері, Україна зможе залучити більше іноземних інвестицій, що стимулює розвиток освітньої системи, підвищує якість навчання та сприяє економічному зростанню країни в цілому.

Високоякісна освіта є ключовим фактором для просування країни на міжнародному рівні. Реалізація менеджменту якості дозволяє забезпечити вищі норми навчання та забезпечити випускників з актуальними навичками та знаннями, що робить вищу освіту українських університетів більш конкурентоспроможною [3].

У сучасному світі, де освіта є ключовим фактором економічного розвитку, країни змагаються за привабливість для студентів і дослідників з усього світу.

Розвиток менеджменту якості освіти сприяє підвищенню якості навчання та підготовки випускників вищих навчальних закладів. Це включає в себе розробку та

впровадження стандартів якості, визначення чітких критеріїв оцінки якості освіти, а також постійний моніторинг та оцінку результатів навчання.

Впровадження системи менеджменту якості допомагає університетам залучати висококваліфікованих викладачів і науковців, розвивати сучасні навчальні програми та інфраструктуру, покращувати методи навчання та оцінки знань студентів. Це дозволяє підвищити привабливість вищої освіти в Україні як для внутрішніх, так і для іноземних студентів [11].

Покращення конкурентоспроможності вищої освіти в Україні також передбачає активну міжнародну співпрацю та обмін досвідом з провідними університетами та освітніми установами в інших країнах. Це допомагає впроваджувати передові методики та інновації, а також забезпечує міжнародне визнання вищої освіти в Україні.

Підвищення конкурентоспроможності вищої освіти сприяє повертання студентів з-за кордону, що збільшує міжнародну студентську мобільність і приносить додаткові економічні переваги. Також це стимулює розвиток наукових досліджень та інновацій, які можуть мати позитивний вплив на економіку країни [12].

У результаті підвищення конкурентоспроможності вищої освіти в Україні, країна зможе привернути більше студентів та науковців, забезпечити високу якість освіти та випускати кваліфіковану робочу силу, що відповідає сучасним вимогам ринку праці.

Залучення іноземних студентів є важливою економічною передумовою для становлення менеджменту якості освіти в Україні. Залучення іноземних студентів до українських вишів сприяє розвитку освітнього сектора та має кілька економічних переваг. Основні переваги зображено на рисунку 1.

Залучення іноземних студентів є важливим кроком для розвитку освіти в Україні, підвищення міжнародної конкурентоспроможності та економічного зростання. Це сприяє створенню багатокультурного освітнього середовища, розвитку науково-дослідницької роботи та підвищенню якості освіти в цілому.

Впровадження системи менеджменту якості в освітній сфері допомагає оптимізувати витрати та підвищувати ефективність використання ресурсів. Це дозволяє економити кошти та направляти їх на покращення освітнього процесу, модернізацію матеріально-технічної бази та підвищення якості освіти в цілому [9].

Підвищення ефективності витрат є однією з важливих економічних передумов для становлення менеджменту якості освіти в Україні. Раціональне використання ресурсів та оптимізація витрат дозволяють ефективно вкладати фінансові ресурси у освітню систему і отримувати максимальний результат.

Впровадження системи менеджменту якості допомагає університетам та освітнім установам розробити ефективну стратегію управління ресурсами, аналізувати та оптимізувати бюджетні витрати, забезпечувати ефективне використання матеріальних, фінансових та людських ресурсів [8].

Наприклад, впровадження системи бюджетування та фінансового контролю дозволяє управляти витратами та призначати кошти на основі конкретних цілей та пріоритетів. Це допомагає уникнути непродуктивних витрат та спрямовувати ресурси на покращення якості освіти, модернізацію інфраструктури та розвиток інновацій.

Також *впровадження ефективних систем контролю якості* та оцінки результативності дозволяє виявляти слабкі місця та проблемні зони в освітньому процесі і вчасно коригувати їх. Це сприяє удосконаленню навчальних програм, методик викладання та організації навчального процесу, що призводить до більш ефективного використання ресурсів та поліпшення якості освіти.

Рис. 1. Економічні переваги залучення іноземних студентів для становлення менеджменту якості освіти в Україні

Джерело: власне розроблення автора.

Оптимізація витрат також передбачає раціональне використання інформаційних технологій та автоматизацію процесів. Впровадження сучасних систем управління навчальними матеріалами, електронного документообігу та дистанційного навчання допомагає знизити витрати на паперову документацію, забезпечує швидкий доступ до інформації та полегшує організацію навчального процесу [13].

Підвищення ефективності витрат в освітній системі допомагає звільнити ресурси, які можна перенаправити на покращення якості освіти, розвиток інфраструктури, підтримку науково-дослідної роботи та підвищення конкурентоспроможності вищої освіти в Україні.

Впровадження стандартів і сертифікація є суттєвою передумовою для розвитку менеджменту якості освіти в Україні. Ці процеси спрямовані на забезпечення вищого рівня якості освітніх послуг та систематичного поліпшення освітнього процесу в

цілому. Нижче наведено деякі економічні переваги впровадження стандартів і сертифікації в освітню сферу:

1. **Покращення конкурентоспроможності.** Впровадження стандартів якості та отримання сертифікатів підтвердження відповідності дозволяє вищим навчальним закладам залучати більше студентів, включаючи іноземних. Це підвищує конкурентоспроможність української освіти на міжнародному рівні, збільшує попит на освітні послуги та сприяє зростанню доходів університетів.
2. **Залучення іноземних студентів.** Впровадження стандартів якості та сертифікація навчальних закладів сприяють залученню більшої кількості іноземних студентів. Іноземні студенти не тільки приносять фінансові кошти в освітню систему, але й збагачують культурне та академічне середовище, сприяючи розвитку міжнародного співробітництва та обміну досвідом.
3. **Підвищення довіри.** Сертифікація навчальних закладів і програм дає студентам, батькам та роботодавцям впевненість в якості освіти. Це сприяє підвищенню довіри до українських навчальних закладів та підтримує розвиток позитивної репутації освітньої системи в цілому.
4. **Покращення ефективності.** Стандартизація та сертифікація сприяють впровадженню ефективних систем управління та процесів в навчальних закладах. Це допомагає оптимізувати ресурси, покращити якість навчання, знизити витрати та підвищити ефективність діяльності університетів.
5. **Міжнародне визнання.** Відповідність стандартам якості та наявність сертифікатів підтвердження відповідності ставить українські виші на міжнародному рівні. Це сприяє визнанню дипломів та кваліфікацій випускників, залучає до міжнародних програм обміну та співпраці з університетами інших країн [10].

Впровадження стандартів і сертифікація в освітній сфері сприяє покращенню якості освіти, розвитку міжнародного співробітництва та привабливості української освіти як для внутрішніх, так і для іноземних студентів. Це стимулює економічний розвиток країни та підвищує її конкурентоспроможність на світовій арені.

Після повномасштабного російського вторгнення, економічні передумови становлення менеджменту якості освіти в країні отримали новий акцент і стали ще більш важливими. Деякі з цих передумов включають наступні аспекти:

1. **Залучення іноземних інвестицій.** Для реалізації програм з покращення якості освіти після конфлікту необхідні фінансові ресурси. Залучення іноземних інвестицій в освітній сектор може забезпечити необхідні кошти для реконструкції та модернізації навчальних закладів, підвищення кваліфікації педагогічних кадрів та впровадження нових освітніх технологій.
2. **Відновлення інфраструктури.** Повномасштабна війна призвела до зруйнування багатьох навчальних закладів та інфраструктурних об'єктів. Реконструкція та відновлення цих об'єктів є необхідним для забезпечення належних умов для освіти. Це включає відновлення будівель, лабораторій, комп'ютерних класів, бібліотек та інших освітніх ресурсів.
3. **Підтримка педагогічних кадрів.** Важливо надати підтримку та створити умови для педагогічних кадрів, які відчули наслідки війни. Це може включати професійне навчання та підвищення кваліфікації, психологічну підтримку та сприяння їх соціально-економічній реабілітації. Залучення досвідчених викладачів та науковців з інших країн також може бути корисним для обміну знаннями та покращення якості освіти.
4. **Модернізація навчальних програм та методик.** Після війни важливо переглянути та модернізувати навчальні програми та методики з урахуванням змін в соціальному та економічному контексті. Впровадження сучасних підходів до

навчання та використання новітніх технологій може покращити якість освіти та підготовку студентів до викликів сучасного світу.

5. *Підтримка науково-дослідницької роботи.* Підвищення якості освіти потребує активної науково-дослідницької діяльності. Залучення фінансових ресурсів та підтримка наукових проектів можуть сприяти розвитку нових знань, технологій та інновацій в освітній сфері.

Ці економічні передумови вимагають поєднання зусиль уряду, міжнародних партнерів, громадськості та освітніх інституцій для створення стійких та ефективних механізмів менеджменту якості освіти в Україні після російського вторгнення. Це є важливим кроком для підвищення якості освіти та розвитку країни в цілому.

Висновки

Отже, враховуючи наше дослідження, можемо зробити висновки, що економічні передумови для становлення менеджменту якості освіти в Україні включають реформу освітньої системи, адекватне фінансування освіти, підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, використання сучасних технологій та партнерство з бізнесом та громадськістю.

Реформа освітньої системи передбачає модернізацію навчальних програм, підвищення вимог до якості навчання та зміну підходів до управління освітніми закладами. Це сприятиме впровадженню системи менеджменту якості в освіті.

Адекватне фінансування освіти є важливим елементом для розвитку менеджменту якості. Необхідно забезпечити достатній рівень інвестицій у навчальні заклади, матеріально-технічну базу, професійний розвиток викладачів та дослідницьку роботу.

Підвищення кваліфікації педагогічних кадрів має велике значення для впровадження менеджменту якості освіти. Це включає професійну підготовку, можливості для професійного росту та використання системи оцінки якості навчального процесу.

Використання сучасних технологій є необхідною складовою менеджменту якості освіти. Це включає використання інформаційних технологій, електронних платформ, е-ресурсів та відеоконференцій для поліпшення навчання та оцінювання.

Партнерство з бізнесом та громадськістю сприяє підвищенню якості освіти. Співпраця з підприємствами, професійними організаціями та громадськими організаціями дозволяє враховувати потреби ринку праці та розвивати актуальні програми навчання.

Після повномасштабного російського вторгнення, економічні передумови становлення менеджменту якості освіти в Україні отримали новий акцент і стали ще більш важливими. Залучення іноземних інвестицій, відновлення інфраструктури, підтримка педагогічних кадрів, модернізація навчальних програм та методик, а також підтримка науково-дослідницької роботи є ключовими аспектами, які потребують поєднання зусиль різних стейкхолдерів для створення стійких та ефективних механізмів менеджменту якості освіти в Україні після російського вторгнення.

У подальших дослідженнях можна зосередитися на ефективності впровадження системи менеджменту якості в освіті, впливі реформ на якість навчання, оцінці ефективності використання інформаційних технологій та дослідженні найкращих практик управління освітніми закладами. Також важливо проводити порівняльний аналіз з досвідом інших країн та використовувати ці знання для впровадження найкращих практик української системи освіти.

Узагальнюючи, розвиток менеджменту якості освіти в Україні потребує реформування освітньої системи, адекватного фінансування, підвищення кваліфікації

педагогічних кадрів, використання сучасних технологій та партнерства з бізнесом та громадськістю. Дослідження в цих напрямках допоможуть покращити якість освіти та розвиток освітньої системи в Україні.

Перспективи подальших досліджень в галузі покращення якості освіти включають вплив педагогічних підходів, ефективність оцінювання студентів, використання технологій, взаємозв'язок освіти та ринку праці та інші аспекти, що сприяють покращенню навчання та розвитку освітньої системи.

Список використаних джерел

1. Бабій І. Формування системи менеджменту якості в освітньому закладі: вимоги та перспективи. *Економічні проблеми сталого розвитку*. 2019. № 1. С. 89-95.
2. Вінковецька Л. Менеджмент якості освіти в контексті сучасних викликів. *Вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*. 2020. Т. 22, № 94. С. 131-137.
3. Дорошенко В. Менеджмент якості освіти: теоретичні засади та практичні аспекти. *Стратегії підприємств*. 2019. № 4(39). С. 48-55.
4. Кондратюк, М. В., Дятленко, Н. М., Гончаренко, А. М. Освітній процес в Україні (2022-2023): проблеми, виклики, тренди. *Академічні візії*, (19). <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/360>
5. Красновська Т. Менеджмент якості освіти в Україні: теоретико-методологічні аспекти. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. Вип. 9. С. 106-110.
6. Литвиненко О. Менеджмент якості освіти в Україні: особливості та проблеми. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Економічна*. 2020. Вип. 58. С. 89-95.
7. Новицька Г. Менеджмент якості освіти: сучасні тенденції та перспективи розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2019. Вип. 36(2). С. 131-135.
8. Петренко О. Організаційно-економічний механізм менеджменту якості освіти. *Економічний часопис-XXI*. 2020. № 185(3-4). С. 89-93.
9. Сухова А. Менеджмент якості освіти в умовах інформаційного суспільства. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2019. Вип. 193. С. 181-188.
10. Шевчук І. Організаційний механізм управління якістю освіти в Україні. *Стратегії підприємств*. 2019. № 2(37). С. 53-58.
11. Ямполь Ю. Менеджмент якості освіти: філософсько-педагогічні аспекти становлення. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2023. Вип. 34. С. 98-108. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2023-34.98-108>.
12. Alegre M. L., Barajas, A. R. Quality management in education: an approach to the continuous improvement of educational centers. *Revista de Docencia Universitaria*. 2019. Vol. 17, No. 1. P. 129-147.
13. Soares A. Quality management in education: a case study in Portugal. *Journal of Information Systems Engineering & Management*. 2020. Vol. 5, No. 1. P. 29.